

ИНВАЛИДИЗАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ

Йордан Калчев*

1. Кратки бележки за изследване на инвалидизацията на населението в България

Социалната интеграция и подобряването на условията на живот на хората с увреждания изискват разработването и провеждането на специализирана национална политика от страна на държавата¹. Тази политика трябва да съответства на съвременните концепции за определяне на статуса на тази част от населението, разработването и прилагането на програми и мерки, които да са насочени към обединяване на усилията на държавните институции, неправителствените организации, обществеността и на самите хора с увреждания, за осигуряване на равни и реални възможности по отношение на тяхната обществена интеграция и пълноценен живот.

Необходимо условие за разработването и провеждането на ефективна социална политика е осигуряването на изчерпателна информация за броя и структурите на хората с различна степен на функционални нарушения (увреждания), а също и за самия процес на инвалидизиране на населението, т.е. от първична инвалидизация (експертно установено и документално оформено стъпване на лицата в инвалидност) до излизане по различни причини от категорията „инвалидизирано население“².

Основните източници на информация за установяването на съвкупността (броя) на хората с увреждания (инвалидите) и техните социално-демографски характеристики досега са били изчерпателните преброявания на населението³. Включването на признака за наблюдаване на инвалидите в преброяванията на населението дава възможност за анализ на тази съвкупност по множество

* Д-р, доцент в катедра „Социология“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“; e-mail: ikaltchev@abv.bg.

¹ Това задължение на държавата произтича от конституцията на страната и специализираното законодателство, отнасящо се до хората с увреждания. Съгласно нормативната уредба са вменени права на различни държавни институции, които съобразно техните компетенции осъществяват функциите на държавата по отношение на реабилитацията и социалната интеграция на хората с увреждания.

² В специализираната литература няма единство в схващанията относно понятието „инвалидност“. У нас това понятие (без всякаква логичност) беше подменено с понятието „увреждане“. В Закона за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ) е прието: „Човек с трайно увреждане“ е лице, което в резултат на анатомично, физиологично или психическо увреждане е с трайно намалени възможности да изпълнява дейности по начин и в степен, възможни за здравия човек, и за което органите на медицинската експертиза са установили степен на намалена работоспособност или са определили вид и степен на увреждане 50 и над 50 % (§1, т. 2 от Допълнителна разпоредба).

³ В момента са предприети действия от страна на Агенцията за хората с увреждания (АХУ) за изграждане на информационна база данни за хората с увреждания и системите за мониторинг, оценка, планиране, изпълнение и контрол на държавната политика за работа с хора с увреждания.

социално-демографски и икономически характеристики - общо и за отделните групи инвалидност.

Хората, които по различни причини имат вродени или придобити функционални нарушения, са били обект на изследване по време на всеобщите преброявания още в началото на миналия век. По време на преброяването през 1900 г. в програмата на преброяването е бил включен въпрос за установяване на лицата с „немощи“, които са включвали слепи, глухонemi и луди. Тогава са били установени близо 3 000 души с тези недъзи.

В програмите на следващите преброявания на населението като обект на наблюдение вече са дефинирани лицата с физически и душевни недостатъци, към които са отнесени слепите, глухонемите и душевноболните. През 1910 г. техният брой възлиза на около 15 хил., а десет години по-късно този брой надвишава 16 хиляди. Броят на тези лица нараства през следващите години и достига почти 21 хил. през 1934 година⁴.

Информация за инвалидизираните лица е регистрирана и по време на преброяванията на населението през втората половина на миналия век. През този период като инвалидизирани лица са преброявани лицата, които са заявили, че към момента на преброяването притежават експертни решения от медицински експертизи за определена група инвалидност.

В програмите на проведените през 1975 и 1985 г. преброявания на населението не са регистрирани инвалидизираните лица в страната.

Задачата на този анализ е да се проследи процесът на инвалидизация на населението по данни от последните три преброявания на населението и да се покажат промените в структурата на хората с увреждания по основните социално-демографски признаци и степените на тяхната намалена работоспособност. Целта е да се предостави аналитично събраната информация за тази част от населението по време на последното преброяване. Тя ще е полезна за специализираните органи, които провеждат политиката на държавата по отношение на хората с увреждания, а също и да предизвика изследователски интерес към техните проблеми.

2. Обхват и демографска структура на лицата с намалена трудоспособност

Съгласно методологията на последното преброяване на населението и жилищния фонд през 2011 г. за хора с увреждания са преброени лица, които имат призната от ТЕЛК/НЕЛК степен (в проценти) на трайно намалена

⁴ Подробни данни за хората с физически и душевни недостатъци за този период, а и за следващите периоди има в публикациите от преброяванията, провеждани от държавната статистика. Данните вече могат да се намерят и в дигиталната библиотека на НСИ.

работоспособност за лицата на 16 и повече години. За децата до 16 години е приложен критерият за призната от ДЕЛК/ТЕЛК намалена възможност за социална адаптация.

При анализирането на инвалидността⁵ на населението по данни от преброяването на населението трябва да се има предвид, че регистрацията на хората с определена степен на намалена работоспособност (респ. възможност за социална адаптация), е извършвана на доброволен принцип. Доброволността на даваните отговори предполага, че може да има лица, които притежават установена степен на намалена работоспособност, но не са се регистрирали като такива⁶. Трябва да се посочи, че в инструментариума на преброяването на населението през 2011 г. при задаване на въпроса за установяване на лицата с намалена работоспособност е използвана методична формулировка, поради която много голям брой лица са се възползвали от правото си да не отговарят или за тях да не се регистрира информация по този въпрос. Техният брой възлиза на близо 1.8 млн. души. Може да се очаква, че лицата, които имат определена степен на намалена работоспособност, са предоставили информация. В определена степен основание за това допускане е регистрираният брой на лицата с увреждания в страната.

Както беше посочено вече, задачата на настоящия анализ е да се покажат тенденциите в инвалидизирането на населението през последните две десетилетия, свързани с коренните политически и стопански промени в страната, и да се очертаят социално-демографският и икономическият профил на тази категория население в страната. Във връзка с това, за да се осигури сравнимост на данните за инвалидите от последните преброявания основно предмет на анализ са лицата с призната група инвалидност на 16 и повече навършени години, тъй като обект на наблюдение през 2001 г. основно са били само тези лица.

По време на преброяването на населението към 4.12.1992 г. се установява, че в страната броят на инвалидите е 233 709 души, които съставляват 3.5% от населението на 16 и повече навършени години в страната. От тях 119 467 са мъже (51%), а жените са 114 242 (49%). От всички инвалиди по-голямата част живеят в градовете - 145 813 души, или 62%, а останалите 87 896 - в селата (38%).

⁵ В анализа няма строго да се придържам към наложеното със ЗИХУ понятие „увреждане“. Етимологично от него трудно биха се конструирали синоними на понятията „инвалидизация“, „инвалидиране“, „леталитет“ или „първична инвалидизация“ и показатели за измерване на техните равнища. Все пак ще използвам термина „инвалидност“ предимно при анализа на данните от преброяванията до 2001 г. включително, тъй като той е използван при разработването на тяхната методика.

⁶ Това предположение в по-малка степен се отнася и за предишните преброявания на населението. Предположението за непълен обхват на хората с увреждания по време на преброяването на населението през 2011 г. е много по-голямо, тъй като в преброявателната карта за населението (съгласно закона и методиката на преброяването) на въпроса за установяване на намалената трудоспособност е допуснато, че „ако преброяваното лице не желае да отговори, въпросът се пропуска“. Някои сравнителни данни от текущата инвалидизация сред населението (по данни от ТЕЛК), изплащаните инвалидни пенсии от НОИ и предходните преброявания показват, че все пак е постигнат удовлетворителен обхват на тази група от населението.

Това съотношение се предопределя от разпределението на общото население на 16 и повече навършени години, живеещо в градовете и селата. Относителният дял на това население в градовете тогава е бил около 66% и 34% - в селата.

Във възрастовата структура на инвалидизираното население с най-голям относителен дял са лицата на възраст 50 - 59 и 60 - 69 години - по 26% от инвалидите в страната. Близко 12% от инвалидите са на възраст 70 - 79 години, а тези над 80 години са само 3.5%. Естествено относителните дялове на инвалидите в ниските възрастови групи са значително по-малки. Тези, които са на възраст 16 - 19⁷ години, съставляват около 1%, а във възрастовата група 20 - 39 г. са 14%.

Последвалото след близо десет години общо преброяване на населението (2001 г.) регистрира близо 10 хил. по-малко лица с инвалидност в сравнение с преброяването през 1992 година. Общият брой на инвалидите е бил 224 550, или 2.8% от населението. По време на преброяването през 2001 г. за първи път се регистрират и данни за децата под 16 години които са имали здравни проблеми, затрудняващи тяхната социална интеграция. Техният брой е значително малък - 2 204 деца. Възможно е регистрираният брой да не отговаря на действителния, но трябва да се има предвид, че експертните комисии са започнали на по-късен етап да издават съответни решения за децата под 16 години със здравни проблеми. Не бива да се пренебрегват и личните съображения на родителите на тези деца, когато за първи път се налага да направят тяхната регистрация в преброителните документи.

Независимо от намаляването на броя на преброените лица с установена група инвалидност съществени изменения в разпределението на изследваните лица по пол и местоживееене не са настъпили. Към 1.03.2001 г. жените са с 2.2 хил. повече от мъжете и съставляват 50.5%, или 113 391. Мъжете са 111 159 души (49.5%).

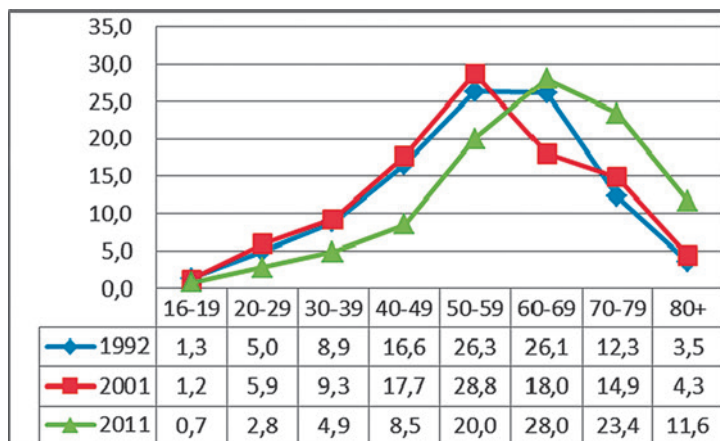
По признака „местоживееене“ съотношението се запазва приблизително същото и съответства на това от предишното преброяване. В градовете живеят 144 790 от инвалидите (65%), а в селата останалите - 79 760, или 35%.

С подчертано по-голям относителен дял във възрастовата структура на инвалидите през 2001 г. са тези на възраст 50 - 59 години - близо 29%, следван от този в двата съседни възрастови интервала на 40 - 49 и 60 - 69 години - по 18%.

Приблизително същият относителният дял общо на всички инвалидизирани лица на възраст над 70 години - 19%. С намаляването на възрастта този показател значително намалява. Делът на инвалидите във възрастовата група 30 - 39 години е 9%, на 20 - 29-годишните - 6%, и на тези под 20 години е малко над 1%.

7 До този период на лицата под 16-годишна възраст не са определяни групи (%) на инвалидност.

Фиг. 1. Структура на инвалидизираните лица по възраст и години на преброяванията на населението

Последното преброяване на населението към 1.02.2011 г. установи значително увеличение на броя на лицата, които са посочили, че имат 50% и повече намалена работоспособност. Общият им брой възлиза на 426 382 души⁸ (6.7%), или нарастването спрямо 2001 г. е 1.9 пъти. Към тях следва да се добавят и 9 039 деца на възраст до 16 години. Причините за това голямо нарастване могат да се търсят както в принципите на методологията на преброяванията и прецизността на нейното изпълнение (доброволност на предоставяните данни, коректност на респондентите при предоставянето на данните, процедурите по преброяването), така и в коректността на процедурите по установяването на намалената работоспособност на лицата и съответно на издаваните експертни решения за инвалидизиране. Последното е свързано и с поведението на много хора (особено в по-високите възрасти), които поради отпадане от пазара на труда търсят източник на доходи, като се пенсионираат преждевременно по инвалидност или осигуряването на допълнителен доход. Разбира се, тези действия имат и своето законно основание. За някои от тези тенденции ще стане въпрос по-нататък в изложението. Потвърждаването на тези допускания изисква задълбочен анализ на наличната информация за този процес (инвалидизирането на населението) в институциите, които имат отношение към него. Може да се очаква, че след изграждането на националната база данни за хората с увреждания и на дейностите, свързани с тях (в АХУ), а така също и на информационната система за дейността на експертните комисии (ТЕЛК, НЕЛК, ДЕЛК) по оценяване на работоспособността на хората с различни заболявания и травми, допусканията нарушения ще

⁸ Близо 1 856 хил. лица на 16 и повече навършени години поради заложения принцип на доброволността не са посочили отговор на въпроса за установена намалена работоспособност.

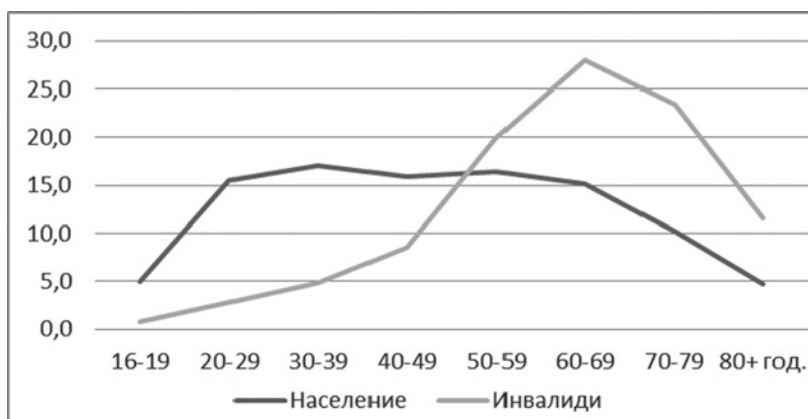
бъдат сведени до минимум и ще отпаднат тези съмнения⁹.

От всички лица с увреждания над 16-годишна възраст около 44% са мъже, или 188 828 лица. За последните десет години значително се е увеличил делът на жените. Те вече са 237 554 и съответно 56% от всички лица заявили, че имат определена неработоспособност над 50%.

Изменения са настъпили и в разпределението на изследваните лица по местоживеене. Над 71% от тях живеят в градовете, или 303 839 души. Останалите 29% (122 543 лица) са в селата. Това разпределение продължава да следва разпределението на общото население над 16-годишна възраст между градовете и селата, което е в съотношение 72:28%.

При разглеждане на възрастовата структура на преброените лица с увреждания при преброяването на населението през 2011 г. се установява, че най-голям е относителният дял на лицата във възрастовата група 60 - 69 години (28%), но вече следван от лицата на възраст 70 - 79 години (23%). Делът на най-възрастните лица - над 80 години, е 12%. Една пета от хората с увреждания са на възраст 50 - 59 години. С намаляването на възрастовите граници относителните дялове са значително по-малки, като в десетгодишните интервали между 20 и 50 години те са в границата между 3 и 8%. Относителният дял на лицата с увреждания на възраст 16 - 19 години е под 1%.

Фиг. 2. Структура на населението на 16 и повече навършени години и лицата с увреждания по възраст към 1.02.2011 година

В сравнение с възрастовата структура на цялото население се установява, че по-голямата част от лицата с увреждания (по-големите относителни дялове) са

⁹ С цел намаляване на нарушенията в тези процедури от 2006 г. съгласно чл. 105, ал. 3 от Закона за здравето в състава на експертните комисии е включен и лекар, представител на Националния осигурителен институт, като институтът има право да обжалва решенията на ТЕЛК.

в по-високите възрастови интервали. Или с други думи, възрастовата структура на лицата с увреждания е „по-стара“ от тази на цялото население над 16 години.

Въз основа на представените дотук данни за броя, обхвата и структурата на хората с намалена трудоспособност може да се обобщи, че през изследвания период от 1992 г. досега, е настъпило значително увеличение на хората, които имат експертно призната степен на намалена трудоспособност. Запазват се структурните съотношения в тяхното местоживееене, но през последното десетилетие се увеличава броят и делът на жените сред тях.

Увеличаването на броя на лицата с увреждания се дължи на настъпилата акумулация във високите възрасти (над трудоспособна възраст), което е съпроводено с намаляване на относителните дялове в най-ниските възрасти. Това показва, че в процеса на инвалидизирането на населението е имало поредност от години, когато по-големи групи от населението или с по-голяма продължителност на валидност са получили експертни решения за инвалидност над 50% намалена работоспособност. Констатацията се потвърждава от публикуваните данни¹⁰ за първичната инвалидизация на населението през последните десет години. През 2001 г. в страната са се инвалидизирали с различна степен близо 76 хил. лица, докато през следващите 3 - 4 години техният брой рязко се увеличава: 108 хил. през 2003 г., 124 хил. през 2004 г. и 102 хил. през 2005 година. През последната отчетна година (2010 г.) броят на лицата с първична инвалидизация е близо 57 хиляди. Подобен анализ може да се направи и по данни на Националния осигурителен институт.

3. Равнище на инвалидизацията на населението

При изследване на тенденциите в развитието на инвалидизацията на населението освен установяването на броя и структурата на лицата с намалена работоспособност, важно значение има установяването на равнището на инвалидизация и неговото изменение през годините. Чрез анализирането на интензивните характеристики по-ясно се очертават тенденциите в развитието на този процес. Чрез тях се елиминират влиянията на промените в броя и структурите на населението по отделните признаци и се осигурява необходимата методологическа сравнимост във времето. Освен това тези характеристики могат да се интерпретират и като коефициенти.

Стойността на коефициентите на инвалидизация (равнище на инвалидизация) се определя от измененията на броя на инвалидизираните лица и изменението на броя на населението общо и в изследваните демографски подсъвкупности.

¹⁰ По данни на Националния център по общественото здраве и анализи.

Интензивната величина, характеризираща равнището на инвалидността в страната (брой инвалиди на 1 000 души от населението на 16 и повече навършени години) по данни от преброяването на населението през 1992 г., е 34.6%. Този коефициент е по-висок за мъжете с 3.5 % от коефициента за жените, който е 32.9%.

По-големи различия в инвалидизацията на населението се установяват по признака „местоживееене”. Коефициентът на инвалидизация сред населението в селата е значително по-висок (38.6%) отколкото сред населението в градовете (32.6%). Още по-големи различия се установяват при комбинираното разглеждане на инвалидизираните лица по местоживееене и пол. И докато за мъжете и жените от градовете коефициентът на инвалидизация е приблизително равен - около 32%, в селата е налице съществена разлика. Инвалидизацията сред мъжете от селата е най-висока - 43% за всички разглеждани групи население, докато за жените тя е близка до общото равнище за страната.

През следващите десет години в равнището на инвалидизацията на населението настъпват слаби изменения в посока на намаляване. Данните от проведеното преброяване на населението през 2001 г. показват намаляване на равнището на инвалидизация за цялото население с 1 промил - 33.7%. Общото намаляние на този показател е систематично характерен за всички разглеждани подсъвкупности, с изключение на коефициента на инвалидизация на жените, живеещи в селата. Спрямо равнището от 1992 г. се установява слабо нарастване с близо 1%. Отбелязаната тенденция е резултат както от по-малкия брой регистрирани инвалиди, така и от намалението на населението на възраст 16 и повече навършени години. Инвалидите са намалели с 9 160 души, а населението на 16 и повече навършени години намалява от 6 752 хил. през 1992 г. до 6 606 хил., или с близо 146 хил. души.

1. Равнище на инвалидност по пол и местоживееене по години на преброяванията

(Промили)

Пол Местоживееене	1992	2001	2011
Общо	34.6	33.7	67.4
Мъже	36.4	34.5	61.9
Жени	32.9	32.8	72.6
В градовете	32.6	31.6	66.3
Мъже	32.8	31.2	59.6
Жени	32.4	31.9	72.4
В селата	38.6	38.2	70.4
Мъже	43.4	41.7	67.6
Жени	34.0	34.9	73.1

Значителното увеличение на броя на регистрираните лица с увреждания по време на преброяването на населението през 2011 г. доведе също до нарастване на коефициента на инвалидизация на общото население и неговите основни подсъвкупности. При сравняването на тези показатели със същите от предишното преброяване на населението се установява, че равнището на инвалидизация на населението към момента е близо два пъти по-високо от това за предишните периоди¹¹. Сега общият коефициент е 67.4%. Увеличението е по-високо за жените - 2.2 пъти, респ. 2.3 пъти за живеещите в градовете и 2.1 пъти за живеещите в селата. За мъжете този темп на нарастване е 1.8 пъти. Той е най-нисък сред мъжете в селата - 1.6 пъти, а за тези в градовете е 1.9 пъти. Общо тази тенденция на повишаване на инвалидизацията на населението е по-силно изразена за населението в градовете (2.1 пъти) отколкото за населението в селата (1.8 пъти).

Насочеността на промените към повишаване на равнището на инвалидизация на населението е резултат от достигнатите най-високи коефициенти на инвалидизация сред жените - близо 73%. Тази стойност е приблизително равна за живеещите в градовете и в селата. С най-ниско равнище на инвалидизация са мъжете, живеещи в градовете - 59.6%.

В резултат на систематичното нарастване на равнището на инвалидизацията в обособените четири групи на населението могат да се направят следните изводи: 1) през целия изследван период коефициентът на инвалидизация е най-нисък сред мъжете; 2) относително се забавя темпът на нарастване на инвалидизацията сред мъжете в селата; 3) инвалидизацията сред жените в градовете и селата е по-ускорена.

Естествено установените тенденции в измененията на равнището на инвалидизацията през последните десет години са резултат както от промените в броя на регистрираните с увреждания лица в отделните демографски групи население, така и от броя на населението в тях. Към 1.02.2011 г. броят на лицата с увреждания на 16 и повече навършени години е нараснал от 225 хил. през 2001 г. на 426 хил. души. За същия период населението на 16 и повече навършени години е намаляло от 6 606 хил. на 6 325 хил., или с около 281 хил. души.

4. Демографски и социално-икономически характеристики на хората с увреждания към 1.02.2011 година

Инвалидизацията на населението е непрекъснат процес, който формира съвкупността на хората с увреждания. Размерът и структурата на тази съвкупност се определят от постъпващите потоци от лица с първоначално установена

¹¹ Резултатите от сравняването на тези характеристики със стойностите от 1992 и 2001 г. са еднакви, тъй като коефициентите за двете години са почти равни.

степен на намалена работоспособност или преосвидетелствена такава, и от друга страна, от излизащите потоци от нея - починали лица, емигрирали лица, възстановен здравен статус, непреосвидетелствани лица и т.н. По този начин във времето се акумулира не само броят на лицата в тази съвкупност, но и измеренията на техните социално-демографски и икономически характеристики. Поради това тези характеристики могат да се установяват към определен момент.

Дотук в изложението (по данни от последните три преброявания на населението) бяха посочени основните демографски характеристики на инвалидизираните лица - пол, възраст и местоживееене. Освен тях важно значение имат и някои социални и икономически характеристики на тези лица, които дават информация за техните възможности и участието им в социалния и стопанския живот на страната.

Документалната регистрация на лицата с увреждания у нас се осъществява чрез провеждане на трудово-лекарска експертиза. Експертизата има за цел да определи степента (процента, респ. групата инвалидност) на намалената работоспособност на лицата. Последната по същество е функционална характеристика на лицата. Нейното установяване има важно значение за тези лица, тъй като въз основа на нея се определят престациите, от които те се възползват и възможностите за тяхната трудова реализация и социална адаптация.

По време на преброяването на населението през 1992 г. 58 761 лица са заявили, че имат определена най-висока степен на инвалидност (I група)¹², които съставляват 25%. С по-ниска степен на инвалидност (II група) са 87 954 души, или 38%. Приблизително същият е броят на лицата с най-ниска степен на инвалидност (III група) - 86 994, или 37%.

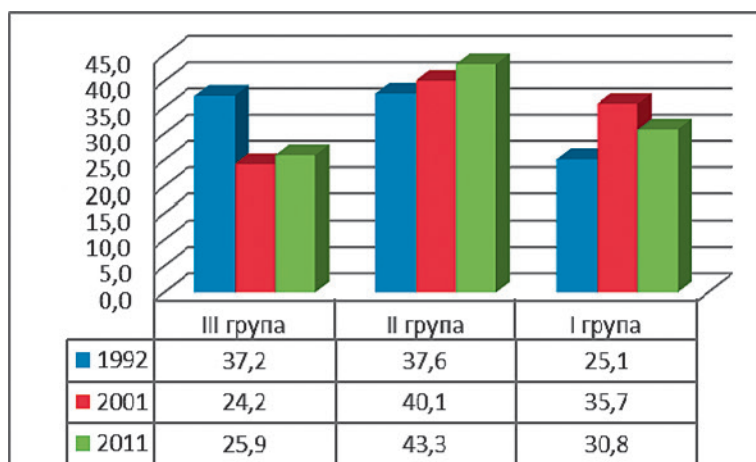
През следващото десетилетие, през което намалява броят на инвалидизираните лица, настъпват значими изменения в тяхната структура по степен на намалената им трудоспособност. Към момента на преброяването на населението през 2001 г. лицата, които са заявили, че имат експертно решение за I група инвалидност, са 80 153 лица, или 36%. Най-голям е броят и относителният дял на лицата с II група инвалидност, респ. загубена работоспособност от 71 до 90% - съответно 90 025 души, или 40%. С най-ниска степен на намалена трудоспособност от 50 до 70% (III група) са 54 372 лица, или 24%.

Според заявления от лицата процент на трайно намалена работоспособност по време на преброяването през 2011 г. с най-висока степен (над 90%, респ. I група) са 131 298 лица, или близо 31%. Значително по-големи са броят (184 556

¹² До влизането в сила на ЗИХУ през 2005 г. степента на инвалидност е определяна в три групи: I група с намалена трудоспособност над 90%; II група - от 71 до 90%; III група - от 50 до 70%. След 2005 г. се установява за всяко лице процентната нетрудоспособност. При разработването на различни мерки за действия и при анализите продължава да се използва груповата категоризация.

лица) и относителният дял (43%) на тези, които са декларирали намалена работоспособност в интервала 71 - 90% (II група). Най-малки са броят и делът на лицата, които са посочили III група - близо 26%, или 110 528 лица.

Фиг. 3. Структура на лицата по групи инвалидност и години на преброяванията

По отношение на определения процент на намалена работоспособност (група инвалидност) през годините се установява намаление на относителния дял на лицата в III група инвалидност - от 37 на 26%. Трайно нараства този дял във II група - от 38 на 43%, и в I група - от 25 на 31%, т.е. налице е тенденция на увеличаване на степента на намалена работоспособност на хората с увреждания.

От всички социално-демографски и икономически характеристики възрастта е тази, която в голяма степен е свързана с инвалидизацията на населението. Очаквано е, че с нарастването на възрастта здравното състояние на населението се влошава и като резултат се увеличава инвалидността. Освен това във времето се натрупват и получаваните от населението физически травми, някои от които са основания за инвалидизиране на потърпевшите.

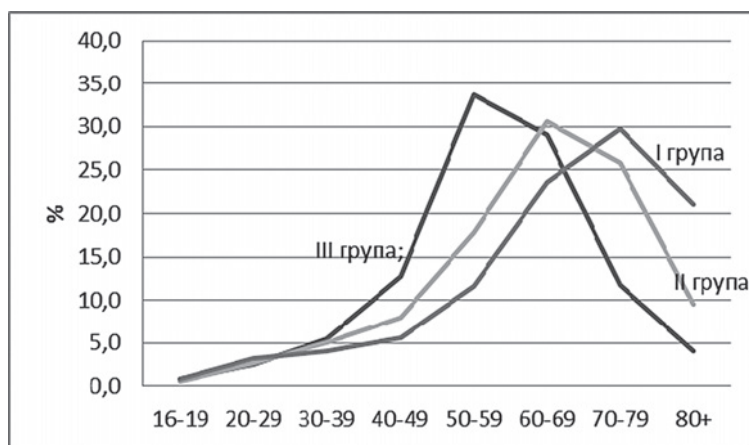
По данни от преброяването на населението през 2011 г. относителните дялове на хората във възрастовите групи до 40 години са приблизително равни и в трите степени (групи) на намалена работоспособност. До 20 г. тези дялове са под 1% и нарастват до 3% за лицата между 20 и 29 години. В следващата възрастова група 30 - 39 години относителният дял на тези лица е близо 6% в III група, 5% - във II група, и 4% - в I група.

С нарастването на възрастта се установяват различия в разпределението на лицата с увреждания по възраст в трите групи инвалидност. С най-голям отно-

сителен дял в III група са лицата на възраст 50 - 59 години, следвани от този на лицата във възрастовия интервал 60 - 69 години - 29%. В тази група на инвалидност лицата на 70 и повече години са близо 16%. Сред лицата, които имат присъдена II група инвалидност, най-голям е относителният дял на 60 - 69-годишните 31%, следвани от дела на 70 - 79-годишните - 26%. Нарастването на стойностите на относителните дялове на лицата с увреждания с нарастването на възрастта е още по-изразено сред тези от I група. В нея най-голям е делът на лицата на възраст 70 - 79 години - близо 30%, а на тези в двете съседни възрастови групи е над 20%.

Фиг. 4. Разпределение на лицата по възраст и групи инвалидност към 1.02.2011 година

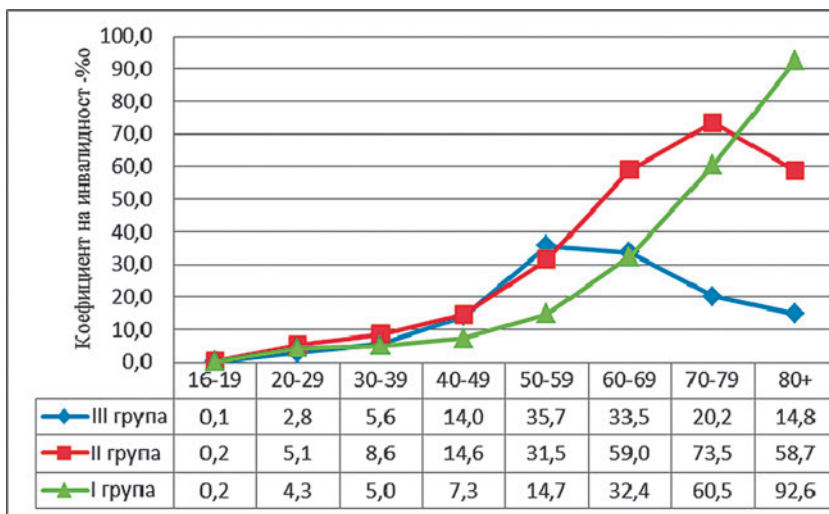
При сравняването на разпределението на лицата по възраст в трите групи инвалидност (фиг. 4) се установява, че с нарастването на степента на инвалидност максимумът на кривата се измества към по-високите възрасти, което може да е резултат както от периоди, в които са давани по-високи проценти на намалена работоспособност при първична инвалидизация, така и на акумулацията от преосвидетелстването на лицата, които са имали вече определена степен на инвалидност¹³.

Връзката между възрастта и установената степен на намалена работоспособност се потвърждава и от изчислените стойности и графичното представяне на интензивните характеристики, характеризиращи равнището на инвалидизация на населението по степен на инвалидност в отделните възрастови групи¹⁴.

¹³ Това може да се установи като се използват данни по години за първичната и преосвидетелстваната инвалидност по данни на Националния център по обществено здраве и анализи.

¹⁴ Брой инвалидизирани лица от III, II и I група на 1 000 души от населението в отделните възрастови групи.

Фиг. 5. Равнище на инвалидност по възраст и групи инвалидност към 1.02.2011 година

И тук равнището на инвалидизация по степен на намалена работоспособност е приблизително равно за населението на възраст до 40 години. Принципно обаче коефициентите на инвалидност за III група са най-ниски във всички възрастови групи на населението в сравнение с повъзрастовите коефициенти във II и I група инвалидност. Изключение има само за възрастовата група 50 - 59 години, в която той е най-голям не само по отношение на относителните дялове за повъзрастовото разпределение на лицата от III група, но и по отношение на дяловете и на другите две инвалидни групи.

Инвалидизацията с по-висока степен на намалена работоспособност (II група) има значително по-високи равнища (респ. коефициенти) сред населението на 60 и повече години, като най-висока е стойността (74‰) на коефициента за населението във възрастовия интервал 70 - 79 години. Сред най-възрастното население коефициентът на инвалидност е по-нисък - 59‰, и е равен на този при 60 - 69-годишните.

Характерно за равнището на инвалидизацията с най-високата степен на инвалидност (I група) е, че сред населението до 50-годишна възраст то съществено не се различава от тези нива в другите две групи. С увеличаването на възрастта стойностите на коефициентите на инвалидност в тази група рязко се покачват и достигат своите максимални стойности сред населението над 80 години.

Краткият извод е, че хората с увреждания на 60 - 75/80 години се отличават не

само с по-голям относителен дял сред инвалидизираното население, но и със значително по-утежнена степен на намалена работоспособност, респ. възможности за социална интеграция. В по-обобщен вид това означава, че през последното десетилетие е настъпил процес на утежняване на инвалидизацията в страната с всички произтичащи от това медико-социални проблеми за тези хора, държавата и обществото.

При изследване на инвалидизацията на населението важно значение има видът на заболяването и неговата продължителност. Тези характеристики са предмет на специализирани изследвания и не могат да бъдат включени в програмите на преброяванията, тъй като последните имат други цели. Тук ще приведем някои данни от проведено извадково изследване за социалната интеграция на хората с увреждания през 2005 г. от Националния статистически институт. Резултатите от изследването¹⁵ показват, че най-голям обхват сред инвалидизираните лица имат тези, за които са установени неврологични и психически проблеми - 25% от анкетиранията лица, следвани от болести на органите на кръвообращението - 16%, и проблеми с краката - около 14%.

При болестите на органите на кръвообращението съвсем закономерно с повишаване на възрастта (с изключение на 25 - 34-годишните) се увеличава и делът на лицата с дълготрайно заболяване и продължително инвалидизиране (ДЗПИ). Обратна е тенденцията при неврологичните и психическите проблеми - делът на лицата с такъв вид проблеми е висок в по-ниските възрастови групи и особено в групата на 25 - 44-годишните, където те варират между 36 и 43%, сравнени с под 20% във възрастите над 50 години.

Сред най-младите хора с ДЗПИ (на възраст 16 - 24 години) за 30% се установява, че имат неврологични и психически проблеми. Общо с по-значим обхват са тези заболявания сред лицата до 50 години. На второ място при младите хора са тези, които имат проблеми с краката - 25%. За останалите възрасти такива проблеми имат между 10 и 17% от респондентите. Епилепсията като вид заболяване е с най-висок обхват сред най-младите (11%). С увеличаване на възрастта този дял намалява и е най-нисък сред хората на възраст 60 - 64 години.

Сред населението на 60 - 64 години най-висок е делът на ДЗПИ, дължащ се на болести на органите на кръвообращението - 28%, следвани от проблемите с краката - близо 18%, и неврологичните и психическите проблеми - 13%.

Най-висок относителен дял (72%) имат заболяванията с продължителност над 10 години, следвани от тези (20%), за които заболяването е с продължителност от 5 до 10 години.

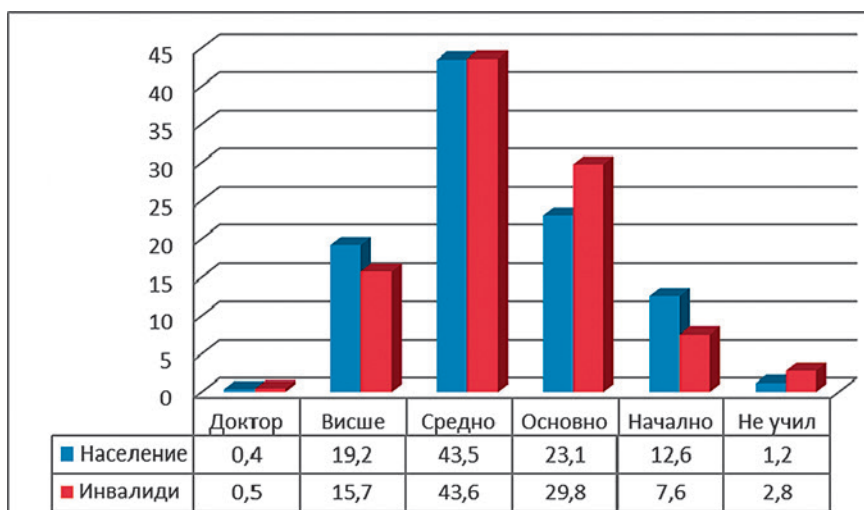
¹⁵ Проект по Програма ФАР 2002 - „Изследване на хората с увреждания в България“ - анкетно проучване на НСИ сред 3 000 лица с увреждания, по договор с Европейската комисия (Евростат), 2005 година.

Мъжете принципно имат по-голяма продължителност на заболяванията. Техният дял систематично е по-голям почти във всички разглеждани групи по продължителност освен при заболяванията с продължителност 2 - 3 и 3 - 5 години. Сред най-младите (лицата на възраст 16 - 29 години) делът на заболяванията с продължителност над 10 години е най-висок - 84%, следван от тези на възраст 30 - 49 години - 75%, и на възраст 50 - 64 години - 68%. Високият относителен дял при най-младите хора косвено може да се обясни с това, че при тях ДЗПИ са по рождение и са по-малко в резултат на последващи заболявания или травми. Освен това следва да се има предвид и влиянието на смъртността във времето.

Възможностите за трудова дейност и социална адаптация на лицата с увреждания в голяма степен зависят не само от степента на тяхната работоспособност и здравно състояние, но и от тяхната образователна и професионална подготовка, придобита преди или след тяхното инвалидизиране.

Образователната структура на лицата с увреждания съществено не се отличава от тази на цялото население. И сред тази категория население най-голям е относителният дял на лицата със средно образование, но той не се различава от този за общото население - 44%. Следващ по обхват е делът на лицата с увреждания, които имат основно образование - 30%, който е по-голям от този на общото население с близо 7%. Съотношението при лицата с основно образование е обратно - делът на лицата с увреждания е около 8%, а този на общото население е 13%.

Фиг. 6. Относителен дял на лицата с увреждания и на общото население по степен на завършено образование към 1.02.2011 година

Относителният дял на лицата с висше образование е малко по-нисък сред инвалидите (16% спрямо 19% за общото население), но следва да се каже, че образователната структура на хората с увреждания е на добро равнище по отношение на този признак. Трябва да се добави, че от всички лица с увреждания около 2 хил. души имат образователна и научна степен „доктор“.

Една значителна част от хората с увреждания - близо 59 хил., или 14%, са икономически активни. От тях около 9 хил. (15%) по методологията на преброяването на населението са безработни. По отношение на статуса в заетостта от заетите лица с увреждания 84% са наети лица, 7% са работодатели и почти толкова (8%) са самонаети лица.

Повече от половината от лицата с увреждания живеят съвместно с брачен партньор. Юридически брачното съжителство е оформено за 53%, а за 3% то е без сключен юридически брак. От останалата част от лицата с увреждания 14% не са женени, 23% са вдовици и вдовци и 8% са разведени. Тази структура на семейното положение се различава от общата структура за населението. С повече от 10% са по-големи относителните дялове на женените и овдовелите сред инвалидите, а този на неженените е с 20% по-малък. Различията са породени предимно от възрастовата структура на хората с увреждания - те са повече в по-високите възрасти.

Заклучение

Въз основа на представения анализ и изводите в него могат да се направят следните обобщения:

1. Броят на инвалидите по данни от последните две преброявания - през 2001 и 2011 г., се е увеличил от 224 на 426 хил. души, или близо два пъти. Това увеличение се дължи предимно на първичната инвалидизация и преосвидетелстваните лица с увреждания през първите 3 - 4 години на десетгодишния период. През последните три години броят на първично инвалидизираните лица е значително намален.

2. Адекватно на увеличаването на броя на лицата с увреждания се е повишило равнището на инвалидността сред населението на 16 и повече навършени години (лица с увреждания на 1 000 души от населението) - от 34 на 67‰.

3. Във връзка с направените промени в законодателството за хората с увреждания (през 2005 г.) за първи път при преброяването през 2001 г. са регистрирани деца до 16-годишна възраст, които имат определена степен на намалена възможност за социала адаптация. Техният брой е около 9 хил., като 22% са с

намалена адаптация до 50%. С намалена адаптация от 50 до 90% са 45%, а за 34% е установена намалена адаптация над 90%.

4. Равнището на инвалидизация е по-високо сред жените - 72.6‰, спрямо мъжете - 61.9‰. В предишните периоди това съотношение е било обратно. Тогава този показател за жените е бил 33‰, или с 2 - 3‰ по-нисък от този за мъжете.

5. Равнището на инвалидизация сред селското население продължава да е по-високо от това за градското население - съответно 70.4 и 66.3‰.

6. През целия изследван период коефициентът на инвалидизация е по-нисък сред мъжете, относително се забавя темпът на нарастване на инвалидизацията сред мъжете в селата, а инвалидизацията сред жените от градовете и селата е по-ускорена.

7. В сравнение с възрастовата структура на цялото население над 16 години тази на лицата с увреждания е „по-стара“, т.е. в тази категория население повече са лицата от най-високите възрасти.

8. С увеличаване на възрастта обхватът на лицата с увреждания се увеличава до 70 години, след което намалява. Равнището на инвалидизация е по-силно изразено във възрастта над 60 години предимно сред лицата от II и преди всичко от I група инвалидност. Наблюдава се процес на утежняване на инвалидността сред населението.

9. Образователната структура на лицата с увреждания е близка до тази на общото население.

Представеният кратък анализ за хората с увреждания в страната не изчерпва всички аналитични възможности на събраната и обработената информация за тази съвкупност от населението. Въз основа на данните от преброяването могат да се задълбочат изследванията в професионалната структура, предишната и настоящата заетост по икономически дейности, семейния статус и домакинствата, в които живеят тези хора, техните битови условия на живот и източници на доходи и т.н. Това изложение следва да се приема само като едно измерение на този сложен медицински, демографски и социален процес, чието комплексно изучаване и анализиране е необходимо за планирането и осъществяването на интегрирана национална политика от страна на държавата по отношение на хората с увреждания. За провеждането на социално ефективна политика по отношение на хората с увреждания от важно значение е осигуряването на допълнителна социална информация чрез специализирани изследвания за условията на живот и причините за инвалидизацията, за техните потребности и проблеми, свързани с възможностите им за образователна и професионална реализация и пътищата за тяхната пълноценна социална интеграция в обществото.

ПРИЛОЖЕНИЕ

1. Население и лица на 16 и повече навършени години с установена степен на увреждане по възраст, пол и местоживеене към 1.02.2011 година

(Брой)

Възраст Пол Местоживеене	Население на 16 и повече навършени години	Лица с увреждания на 16 и повече навършени години			
		общо	по степен на увреждане		
			50 - 70% (III група)	71 - 90% (II група)	над 90 % (I група)
Общо	6324621	426382	110528	184556	131298
16 - 19	312908	3092	853	1082	1157
20 - 29	979895	11936	2727	5032	4177
30 - 39	1079277	20725	6045	9266	5414
40 - 49	1009486	36327	14156	14771	7400
50 - 59	1040678	85291	37177	32801	15313
60 - 69	956411	119563	32084	56471	31008
70 - 79	647178	99812	13067	47594	39151
80 - 89	278131	46295	4234	16891	25170
90 - 99	20419	3301	183	648	2470
100+	238	40	2	-	38
Мъже	3051650	188828	50204	79404	59220
16 - 19	160896	1745	477	587	681
20 - 29	507336	6968	1576	2944	2448
30 - 39	557896	11417	3185	5213	3019
40 - 49	515025	18566	6823	7705	4038
50 - 59	507806	39943	15953	15562	8428
60 - 69	431275	54861	15662	23768	15431
70 - 79	263500	38711	4992	17652	16067
80 - 89	101350	15689	1467	5766	8456
90 - 99	6486	914	67	207	640
100+	80	14	2	-	12
Жени	3272971	237554	60324	105152	72078
16 - 19	152012	1347	376	495	476
20 - 29	472559	4968	1151	2088	1729
30 - 39	521381	9308	2860	4053	2395
40 - 49	494461	17761	7333	7066	3362
50 - 59	532872	45348	21224	17239	6885
60 - 69	525136	64702	16422	32703	15577
70 - 79	383678	61101	8075	29942	23084
80 - 89	176781	30606	2767	11125	16714
90 - 99	13933	2387	116	441	1830
100+	158	26	-	-	26
В градовете	4583065	303839	77193	131888	94758
В селата	1741556	122543	33335	52668	36540

2. Лица на 16 и повече навършени години с установена степен на увреждане по образование към 1.02.2011 година

(Брой)

Образование	Общо	По степен на увреждане		
		50 - 70% (III група)	71 - 90% (II група)	над 90 % (I група)
Общо	426382	110528	184556	131298
Образователна и научна степен „доктор“	2053	370	851	832
Висше	67049	16660	30059	20330
Средно	186016	53548	81743	50725
Основно	127011	31101	55154	40756
Начално	32208	7275	13039	11894
Никога непосещавали училище	12045	1574	3710	6761

3. Лица на 16 и повече навършени години с установена степен на увреждане по юридическо семейно положение към 1.02.2011 година

(Брой)

Семейно положение	Общо	По степен на увреждане		
		50 - 70% (III група)	71 - 90% (II група)	над 90 % (I група)
Общо	426382	110528	184556	131298
Неженен/а	60128	14572	25988	19568
Женен/а	230443	67864	99711	62868
Вдовец/вдовица	99825	16916	43188	39721
Разведен/а	35986	11176	15669	9141

4. Лица на 16 и повече навършени години с установена степен на увреждане по статус в заетостта към 1.02.2011 година

(Брой)

Статус в заетостта	Общо	По степен на увреждане		
		50 - 70% (III група)	71 - 90% (II група)	над 90 % (I група)
Общо	426382	110528	184556	131298
Работодател	4069	1716	1733	620
Самостоятелно нает	4434	2032	1887	515
Наето лице	48440	25029	19580	3831
Неплатен семеен работник	226	109	88	29
Член на производствена или земеделска кооперация	149	64	62	23
Селскостопански производител	348	176	136	36
Никога неработил	1227	497	548	182
Неприложимо	367489	80905	160522	126062

5. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по степен на завършено образование

(Брой)

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Образование				Незавършено начално	Никога непосещавали училище
		висше	средно	основно	начално		
	Общо						
Общо	6324621	1348650	2990424	1498895	337055	74789	74808
<i>В т.ч. отговорили</i>	4468068	1004753	2101684	1035575	227943	49321	48792
Няма	4002840	929393	1896772	898188	199491	42845	36151
До 50%	38846	6258	18896	10376	2219	501	596
От 50 до 70% (III група)	110528	17030	53548	31101	5888	1387	1574
От 71 до 90% (II група)	184556	30910	81743	55154	10451	2588	3710
Над 90% (I група)	131298	21162	50725	40756	9894	2000	6761
Мъже	3051650	556900	1568705	746300	124510	28856	26379
<i>В т.ч. отговорили</i>	2154439	420540	1101271	513078	82894	19062	17594
Няма	1947919	388101	1006550	451421	73777	16315	11755
До 50%	17692	2609	9060	4893	729	188	213
От 50 до 70% (III група)	50204	6987	25573	14426	2054	546	618
От 71 до 90% (II група)	79404	12844	36298	24097	3348	1173	1644
Над 90% (I група)	59220	9999	23790	18241	2986	840	3364
Жени	3272971	791750	1421719	752595	212545	45933	48429
<i>В т.ч. отговорили</i>	2313629	584213	1000413	522497	145049	30259	31198
Няма	2054921	541292	890222	446767	125714	26530	24396
До 50%	21154	3649	9836	5483	1490	313	383
От 50 до 70% (III група)	60324	10043	27975	16675	3834	841	956
От 71 до 90% (II група)	105152	18066	45445	31057	7103	1415	2066
Над 90% (I група)	72078	11163	26935	22515	6908	1160	3397

5. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по степен на завършено образование

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Образование				Незавършено начално	Никога не посещавали училище
		висше	средно	основно	начално		
В градовете							
Общо	4583065	1238037	2335030	801160	138699	34921	35218
<i>В т.ч. отговорили</i>	3265748	925220	1646868	554379	93238	22932	23111
Няма	2933153	856519	1484687	475085	79706	19807	17349
До 50%	28756	5748	15234	6231	1053	245	245
От 50 до 70% (III група)	77193	15464	41011	16588	2733	662	735
От 71 до 90% (II група)	131888	28016	64540	31678	4828	1182	1644
Над 90% (I група)	94758	19473	41396	24797	4918	1036	3138
Мъже	2192720	511844	1203375	399285	51375	13709	13132
<i>В т.ч. отговорили</i>	1562325	387812	848808	274327	33765	8941	8672
Няма	1418587	358537	776738	240030	29660	7701	5921
До 50%	12964	2394	7136	2923	323	90	98
От 50 до 70% (III група)	34212	6244	18906	7587	948	228	299
От 71 до 90% (II група)	55087	11527	27450	13355	1483	506	766
Над 90% (I група)	41475	9110	18578	10432	1351	416	1588
Жени	2390345	726193	1131655	401875	87324	21212	22086
<i>В т.ч. отговорили</i>	1703423	537408	798060	280052	59473	13991	14439
Няма	1514566	497982	707949	235055	50046	12106	11428
До 50%	15792	3354	8098	3308	730	155	147
От 50 до 70% (III група)	42981	9220	22105	9001	1785	434	436
От 71 до 90% (II група)	76801	16489	37090	18323	3345	676	878
Над 90% (I група)	53283	10363	22818	14365	3567	620	1550

5. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по степен на завършено образование

(Продължение и край)

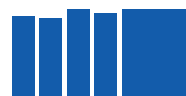
(Брой)

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Образование				Незавършено начално	Никога непосещавали училище
		висше	средно	основно	начално		
В селата							
Общо	1741556	110613	655394	697735	198356	39868	39590
<i>В т.ч. отговорили</i>	1202320	79533	454816	481196	134705	26389	25681
Няма	1069687	72874	412085	423103	119785	23038	18802
До 50%	10090	510	3662	4145	1166	256	351
От 50 до 70% (III група)	33335	1566	12537	14513	3155	725	839
От 71 до 90% (II група)	52668	2894	17203	23476	5623	1406	2066
Над 90% (I група)	36540	1689	9329	15959	4976	964	3623
Мъже	858930	45056	365330	347015	73135	15147	13247
<i>В т.ч. отговорили</i>	592114	32728	252463	238751	49129	10121	8922
Няма	529332	29564	229812	211391	44117	8614	5834
До 50%	4728	215	1924	1970	406	98	115
От 50 до 70% (III група)	15992	743	6667	6839	1106	318	319
От 71 до 90% (II група)	24317	1317	8848	10742	1865	667	878
Над 90% (I група)	17745	889	5212	7809	1635	424	1776
Жени	882626	65557	290064	350720	125221	24721	26343
<i>В т.ч. отговорили</i>	610206	46805	202353	242445	85576	16268	16759
Няма	540355	43310	182273	211712	75668	14424	12968
До 50%	5362	295	1738	2175	760	158	236
От 50 до 70% (III група)	17343	823	5870	7674	2049	407	520
От 71 до 90% (II група)	28351	1577	8355	12734	3758	739	1188
Над 90% (I група)	18795	800	4117	8150	3341	540	1847

6. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по фактическо семейно положение

(Брой)

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Фактическо семейно положение		
		не в брак (не в съжителство)	в брак	в съжителство без брак
	Общо			
Общо	6324621	2534058	3212742	577821
<i>В т.ч. отговорили</i>	4468068	1773788	2286247	408033
Няма	4002840	1574491	2036403	391946
До 50%	38846	14868	22049	1929
От 50 до 70% (III група)	110528	38167	66998	5363
От 71 до 90% (II група)	184556	79969	98618	5969
Над 90% (I група)	131298	66293	62179	2826
Мъже	3051650	1163186	1598864	289600
<i>В т.ч. отговорили</i>	2154439	807889	1141651	204899
Няма	1947919	741054	1010547	196318
До 50%	17692	5662	11023	1007
От 50 до 70% (III група)	50204	14614	32851	2739
От 71 до 90% (II група)	79404	25824	50432	3148
Над 90% (I група)	59220	20735	36798	1687
Жени	3272971	1370872	1613878	288221
<i>В т.ч. отговорили</i>	2313629	965899	1144596	203134
Няма	2054921	833437	1025856	195628
До 50%	21154	9206	11026	922
От 50 до 70% (III група)	60324	23553	34147	2624
От 71 до 90% (II група)	105152	54145	48186	2821
Над 90% (I група)	72078	45558	25381	1139

6. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по фактическо семейно положение

(Продължение)

(Брой)

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Фактическо семейно положение		
		не в брак (не в съжителство)	в брак	в съжителство без брак
В градовете				
Общо	4583065	1867936	2309243	405886
<i>В т.ч. отговорили</i>	3265748	1314194	1661795	289759
Няма	2933153	1169761	1484801	278591
До 50%	28756	11063	16325	1368
От 50 до 70% (III група)	77193	27104	46416	3673
От 71 до 90% (II група)	131888	58000	69743	4145
Над 90% (I група)	94758	48266	44510	1982
Мъже	2192720	844767	1144678	203275
<i>В т.ч. отговорили</i>	1562325	590365	826575	145385
Няма	1418587	545746	733405	139436
До 50%	12964	4037	8207	720
От 50 до 70% (III група)	34212	9456	22899	1857
От 71 до 90% (II група)	55087	17250	35650	2187
Над 90% (I група)	41475	13876	26414	1185
Жени	2390345	1023169	1164565	202611
<i>В т.ч. отговорили</i>	1703423	723829	835220	144374
Няма	1514566	624015	751396	139155
До 50%	15792	7026	8118	648
От 50 до 70% (III група)	42981	17648	23517	1816
От 71 до 90% (II група)	76801	40750	34093	1958
Над 90% (I група)	53283	34390	18096	797

6. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по фактическо семейно положение

(Продължение и край)

(Брой)

Местоживеене Пол Степен на трайно намалена работоспособност/степен на увреждане	Общо	Фактическо семейно положение		
		не в брак (не в съжителство)	в брак	в съжителство без брак
В селата				
Общо	1741556	666122	903499	171935
<i>В т.ч. отговорили</i>	1202320	459594	624452	118274
Няма	1069687	404730	551602	113355
До 50%	10090	3805	5724	561
От 50 до 70% (III група)	33335	11063	20582	1690
От 71 до 90% (II група)	52668	21969	28875	1824
Над 90% (I група)	36540	18027	17669	844
Мъже	858930	318419	454186	86325
<i>В т.ч. отговорили</i>	592114	217524	315076	59514
Няма	529332	195308	277142	56882
До 50%	4728	1625	2816	287
От 50 до 70% (III група)	15992	5158	9952	882
От 71 до 90% (II група)	24317	8574	14782	961
Над 90% (I група)	17745	6859	10384	502
Жени	882626	347703	449313	85610
<i>В т.ч. отговорили</i>	610206	242070	309376	58760
Няма	540355	209422	274460	56473
До 50%	5362	2180	2908	274
От 50 до 70% (III група)	17343	5905	10630	808
От 71 до 90% (II група)	28351	13395	14093	863
Над 90% (I група)	18795	11168	7285	342

7. Население на 16 и повече навършени години със и без трайно намалена работоспособност или степен на увреждане по области

(Брой)

Области	Общо	В т.ч. отговорили	Трайно намалена работоспособност/степен на увреждане				
			няма	до 50%	от 50 до 70% (III група)	от 71 до 90% (II група)	над 90% (I група)
Общо	6324621	4468068	4002840	38846	110528	184556	131298
Благоевград	275323	164079	153956	1438	2926	3526	2233
Бургас	350805	242158	230046	1737	3190	3999	3186
Варна	403788	260558	235361	2265	6381	9635	6916
Велико Търново	226385	156691	143802	1354	3178	5405	2952
Видин	88132	65624	59445	540	1538	2338	1763
Враца	159952	110418	94798	881	3647	5671	5421
Габрово	108172	78186	65645	658	2855	5280	3748
Добрич	161751	126137	116173	1080	2631	4016	2237
Кърджали	130027	63298	58690	528	1300	1801	979
Кюстендил	119840	90690	82205	815	2119	3098	2453
Ловеч	121636	90883	80627	825	2655	4215	2561
Монтана	127727	114457	101772	1025	2781	5306	3573
Пазарджик	233113	150869	137148	1442	3731	5469	3079
Перник	117312	91580	79830	756	2415	4389	4190
Плевен	232547	170107	146381	1878	5686	10458	5704
Пловдив	586345	424743	377117	3674	11386	18396	14170
Разград	106480	80454	71855	604	2746	3445	1804
Русе	205156	150166	135571	1397	3894	5766	3538
Силистра	102666	76985	61459	532	3419	7150	4425
Сливен	161357	107745	98113	1356	2766	3420	2090
Смолян	106496	57923	52300	539	1849	1932	1303
София	211900	143272	124582	1111	4288	7352	5939
София (столица)	1123040	830967	728993	6563	19080	41875	34456
Стара Загора	284979	193293	176409	2158	4296	6632	3798
Търговище	102422	66862	62294	509	1447	1657	955
Хасково	211590	150130	140245	1311	2646	3830	2098
Шумен	153446	121788	109029	909	3382	4893	3575
Ямбол	112234	88005	78994	961	2296	3602	2152

ИНВАЛИДИЗАЦИЯ НАСЕЛЕНИЯ В БОЛГАРИИ

*Йордан Калчев**

РЕЗЮМЕ Разработка и реализация эффективной социальной политики, нацеленной на социальную интеграцию и обеспечение условий для полноценной жизни людей с ограниченными возможностями со стороны государства требуют предоставления информации об этой группе населения. В программах переписей населения после 1992 года включены показатели для выявления людей с ограниченными возможностями, при этом при регистрации применяется принцип добровольности.

В статье произведен анализ изменений в инвалидизации населения за последние двадцать лет, основных социально-демографических и экономических характеристик людей с ограниченными возможностями, и установленной специализированными медицинскими экспертизами степени нетрудоспособности. В анализе использованы абсолютные и относительные измерители охвата и уровня инвалидизации среди населения, некоторые из которых представлены в табличной и графической формах.

* Д-р, доцент, Кафедра социологии Югозападного университета имени Неофита Рильского; e-mail: ikaltchev@abv.bg.

DISABILITY OF POPULATION IN BULGARIA

*Jordan Kalchev**

SUMMARY The development and implementation of effective social policy for social integration and the insurance of conditions for full-quality lives of people with disabilities by the State requires the provision of information for that part of the population. Indicators for identification of people with disabilities have been included in the programs of population censuses since 1992 and the voluntary principle was applied during the registration.

The article analyzes the changes in the disability of population in the last twenty years, the main socio-demographic and economic characteristics of people with disabilities and established loss of working capacity by specialized medical expertise. The analysis used absolute and relative measures of the scope and level of disability among the population, some of which are presented in tabular and graphical form.

* Ph.D., Associate Professor, Sociology, South-West University 'Neofit Rilski'; e-mail: ikalchev@nsi.bg.